

بررسی تأثیر هزینه‌های سیاسی و خوانایی گزارشگری مالی بر تهور مالیاتی

عارف کاملی

کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی کبیر غرب، کرمانشاه، ایران.
aref.kameli1993@gmail.com

چکیده

تهور مالیاتی به دامنه محدودتری از رفتارهای اجتناب مالیاتی اشاره دارد که به‌طور خاص متهورانه باشد. در واقع حمایت ضعیف‌تر قانونی از وضعیت مالیاتی شرکت، به‌طور منطقی نشان دهنده تهور مالیاتی آن شرکت است؛ سیاست‌های متهورانه مالیاتی اغلب مدیریت کاهشی سود مشمول مالیات از طریق فعالیت‌ها و اقدامات برنامه‌ریزی مالیاتی است که می‌تواند قانونی یا غیرقانونی باشد هدف این پژوهش بررسی تأثیر هزینه‌های سیاسی و خوانایی گزارشگری مالی بر تهور مالیاتی است. جامعه آماری پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و نمونه مورد مطالعه، شامل ۱۶۰ شرکت پذیرفته شده طی سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ است. روش پژوهش توصیفی و از نظر ارتباط بین متغیرها همبستگی است و از نظر هدف کاربردی است. برای پردازش و آزمون فرضیه از روش رگرسیون و داده‌های تابلویی و همچنین مدل اثرات ثابت استفاده شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیه نشان داد که هزینه‌های سیاسی بر تهور مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد و خوانایی گزارشگری مالی بر تهور مالیاتی تأثیر منفی و معناداری دارد.

واژگان کلیدی: خوانایی گزارشگری مالی، تهور مالیاتی، هزینه‌های سیاسی.

مقدمه

تهور مالیاتی به دامنه محدودتری از رفتارهای اجتناب مالیاتی اشاره دارد که به‌طور خاص متهورانه باشد. در واقع حمایت ضعیف‌تر قانونی از وضعیت مالیاتی شرکت، به‌طور منطقی نشان دهنده تهور مالیاتی آن شرکت است (اعتمادی و همکاران، ۱۳۹۵)؛ سیاست‌های متهورانه مالیاتی اغلب مدیریت کاهشی سود مشمول مالیات از طریق فعالیت‌ها و اقدامات برنامه‌ریزی مالیاتی است که می‌تواند قانونی یا غیرقانونی باشد (عبدلی و حق‌نیاز، ۱۳۹۴). پیچیدگی و ابهام فعالیت‌های تهور مالیاتی به دلیل کاهش شفافیت گزارشگری مالی فرصت‌های مناسبی برای سودجویی مدیران ایجاد می‌کند (بهارمقدم و امینی‌نیا، ۱۳۹۳) و سبب ایجاد مسئله نمایندگی می‌شود (عبدالوهاب و همکاران^۱، ۲۰۱۷). اغلب شرکت‌ها مالیات را از عمده‌ترین عوامل خروج وجه نقد و تهدیدی برای تداوم فعالیت قلمداد می‌کنند (کمالی‌منفرد و علی‌احمدی، ۱۳۹۶). از این رو، به‌طور طبیعی این انگیزه وجود دارد تا آن‌ها اقداماتی را در جهت راهبرد مالیاتی متهورانه انجام دهند (حاجیها و همکاران، ۱۳۹۶). برای نمونه شرکت انرون به‌واسطه رویکرد متهورانه مالیاتی، سودهایی را به‌دست آورد که الزاماً نشانگر مزایای واقعی نبودند (چن و همکاران^۲، ۲۰۱۰). همچنین افزایش میانگین نرخ ارز در بازار تهران در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال قبل موجب شد تا مدیران با استفاده از اقلام تعهدی اختیاری و فعالیت‌های مالیاتی متهورانه اقرا

¹ Abdul Wahab & et al

² Chen & et al

به کاهش مالیات پرداختی خود کنند (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۶)؛ چنانچه برای پیشگیری از فعالیت‌هایی که منجر به عدم پرداخت مالیات می‌شود، اقدامی صورت نگیرد، ممکن است افراد دیگر نیز به منظور افزایش توان مالی خود به این کار ترغیب شوند (خواجوی و کیامهر، ۱۳۹۵). از این‌رو، ضروری است تا عوامل مؤثر بر تهور مالیاتی مورد بررسی قرار گیرد.

گزارش‌های مالی با مقاصد عمومی، باید اطلاعات را به نحوی ارائه دهند که پاسخگوی نیازها و متناسب با دانش پایه‌ای استفاده‌کنندگان آن‌ها و بیان‌کننده ماهیت اطلاعات ارائه شده باشد. گزارش‌های مالی برای رفع نیازهای استفاده‌کنندگان مختلف با میزان آگاهی متفاوت از فعالیت‌های واحد گزارشگر تهیه می‌شود. از این‌رو، اطلاعات مندرج در گزارش‌های مالی عموماً بر اساس این فرض تهیه می‌شود که استفاده‌کنندگان از دانش متعارفی درباره فعالیت‌های واحد گزارشگر و نحوه حسابداری برخوردارند و همچنین، توانایی مطالعه اطلاعات و تمایل به انجام این کار را نیز دارند (هیئت استانداردهای حسابداری مالی^۱، ۲۰۱۰). در عین حال، اطلاعات پیچیده‌ای که برای رفع نیازهای استفاده‌کنندگان مربوط تلقی می‌شود، نباید به بهانه اینکه درک آن برای برخی از استفاده‌کنندگان مشکل است، از صورت‌های مالی حذف شود؛ گرچه این‌گونه اطلاعات نیز باید تا حد امکان به گونه‌ای ساده ارائه شود. کیفیت گزارشگری مالی فقط در قالب اعداد بیان نمی‌شود و شامل متن نیز هست. بر این اساس، هرچه خوانایی صورت‌های مالی بیشتر باشد، کیفیت آن افزایش می‌یابد؛ در نتیجه به درک بهتر سرمایه‌گذاران منجر می‌شود (علی‌خانی، ۱۳۹۶). با افزایش خوانایی گزارش‌های مالی، سیاست مالیاتی متهورانه کاهش می‌یابد. همچنین، با افزایش سطح سیاست مالیاتی متهورانه، خوانایی گزارش‌های مالی کاهش خواهد یافت. در نتیجه، در راستای شفافیت و خوانایی بیشتر و همچنین، کنترل سیاست مالیاتی متهورانه، توجه بیشتر به این دو متغیر توسط نهادهای ناظر و سرمایه‌گذاران ضروری است.

اقتصاد سیاسی حوزه مهمی در مطالعه علمی پدیده‌های اجتماعی است. این روش، شکل‌گیری پدیده‌های اجتماعی را ناشی از مؤلفه‌های سیاسی و اقتصادی می‌داند. براساس نظریه اقتصاد سیاسی، در اکثر جوامع اقتصادی بازار محور، واحدهای تجاری کانون کنش‌های متقابل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی میان گروه‌های مختلف هستند. بنابراین شناخت روابط بین گروه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی به منظور درک ویژگی‌های در حال تغییر واحدهای تجاری الزم و ضروری است. بر پایه نظریه مزبور، اطلاعات حسابداری تنها به منظور حمایت از گروه‌های صاحب نفوذ در حوزه‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی تهیه می‌شود. اطلاعاتی که به کمک آن، صاحبان قدرت می‌توانند به نفع شخصی خود از آن اطلاعات استفاده و عمل نمایند (نیکومرام و همکاران، ۱۳۹۲). با توجه به این که کشور ایران از جمله کشورهایی است که حضور دولت در صنایع مختلف آن مشهود است و بسیاری از صنایع زیر نظر دولت مشغول به فعالیت هستند و اعمال کنترل‌های دولت بر سیاست‌های مالی و عملیاتی آن‌ها دیده می‌شود که این مسأله باعث افزایش تهور مالیاتی به دلیل دخالت‌های دولت خواهد شد. بنابراین این پژوهش به این موضوع پرداخته شده است که تا چه اندازه هزینه‌های سیاسی و خوانایی گزارش مالی بر تهور مالیاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مؤثر هستند؟

مبانی نظری پژوهش

هزینه‌های سیاسی

هزینه‌های سیاسی هزینه‌هایی هستند که برای تداوم فعالیت و حیات مؤسسه تجاری بنا بر الزام‌های قانونی و عرفی و محیط اقتصادی ضروری می‌باشد. این هزینه‌ها یا به واسطه اعمال قانونی و مصوبات قانونی یا از طریق فشارهای سیاسی به شرکت‌ها تحمیل می‌شود. از این هزینه‌های سیاسی می‌توان به مالیات، بیمه بازنشستگی، هزینه‌های ناشی از

¹ FASB (Financial Accounting Standards Board)

کمک‌های بلاعوض به اشخاص، ارگان‌ها و نهادهای کمک به ورزش، حقوق گمرکی صادرات، هزینه حفظ محیط زیست، هزینه توسعه فضاهای آموزشی، وجوه پرداختی به اتحادیه‌های کارگری و سایر مراجع رسمی و غیررسمی اشاره کرد (پورحیدری و همتی، ۱۳۸۳).

سیاست‌مداران و مشتریان، اغلب مواقع از اطلاعات حسابداری برای مقایسه تلاش‌های به‌عمل آمده برای تخصیص دوباره منبع بین خود هزینه شرکت استفاده می‌نمایند این تخصیص دوباره ممکن است توسط قوانین و مقررات دولتی (نرخ‌های مالیاتی، مالیات بر صادرات و واردات، حقوق و عوارض گمرکی، حق حفاظت از اموال و دارایی‌های شرکت) یا به‌وسیله گروه‌های متولی دولت و قانون‌گذاران مثل اتحادیه‌های کارگری ایجاد گردند. بنابراین هرگونه تلاش پیروز برای توزیع دوباره منابع شرکت‌ها به خارج شرکت‌ها به‌عنوان هزینه‌های سیاسی شناخته می‌شود (واتس و زیمرمن، ۱۹۸۶).

الف. مالیات‌ها

مالیات از اقلام بااهمیت و اساسی و همچنین جزئی از هزینه‌های سیاسی می‌باشد و به‌عنوان هزینه‌های سیاسی اجباری در نظر گرفته می‌شود.

ب. هزینه‌های محیط زیست

از هزینه‌های سیاسی اجباری، هزینه‌های مربوط به ملاحظه‌های محیط زیست است و این هزینه نیز در پژوهش‌های واتس و زیمرمن (۱۹۸۶)، مانند مالیات جزئی از هزینه‌های سیاسی در نظر گرفته شده است. دولت‌ها برای جلوگیری از انحطاط محیط زیست در جستجوی راه‌حل‌های جدید می‌باشند. واضح است حفاظت محیط زیست به سیستم مدیریتی مستقل نیاز دارد. سیستم اطلاعات حسابداری نیز به‌عنوان یکی از بخش‌های مهم سیستم اطلاعات مدیریت می‌تواند نقش به‌سزایی ارائه اطلاعات محیط زیست ایفا نماید (سجادی و جلیلی، ۱۳۸۶). از هزینه‌های که برخی از شرکت‌ها، گاه به‌صورت اجباری و در برخی از موارد به‌صورت اختیاری پرداخت می‌نمایند، کمک‌هایی است که برای حفاظت از محیط زیست پرداخت می‌شود در بسیاری از کشورها برای جلوگیری از، از بین رفتن محیط زیست بسیاری از شرکت‌ها را بر طبق قوانین و مقررات ملزم به متحمل شدن هزینه‌هایی از این بابت می‌نمایند که در پژوهش واتس و زیمرمن (۱۹۸۶)، این نوع هزینه‌ها که براساس قوانین بر شرکت متحمل می‌شود جزئی از هزینه‌های سیاسی محسوب می‌شود (سجادی و جلیلی، ۱۳۸۶).

ج. هزینه بیمه بازنشستگی

براساس قانون کار و همچنین فشارهای وارده از طرف اتحادیه‌های کارگری شرکت‌ها موظفند کارکنان خود را بیمه کنند و همچنین براساس قانون کار باید ۲۳ درصد از هزینه بیمه را شرکت (به‌عنوان کارفرما) پرداخت نماید. بنابراین می‌توان گفت که این هزینه، هزینه‌ای است که براساس قوانین بر شرکت تحمیل شده و شرکت نیز برای تداوم فعالیت باید آن را پرداخت نماید پس می‌توان هزینه بیمه را هزینه سیاسی تلقی کرد (فیروزی، ۱۳۸۷).

د. هزینه عوارض گمرکی

براساس قوانین کشورهای مختلف، درصدهای مختلفی را به‌عنوان عوارض گمرکی از شرکت‌ها برای انجام عملیات تجاری خارجی دریافت می‌نمایند این مبالغ نوعی هزینه برای شرکت‌ها به حساب می‌آید. هزینه عوارض گمرکی، نوعی هزینه سیاسی اجباری تلقی می‌گردد، زیرا شرکت‌ها برای انجام عملیات عادی خود مانند خرید مواد اولیه یا فروش محصول یا تهیه قطعات و لوازم یدکی خود ناچار به پرداخت آن می‌باشند (فیروزی، ۱۳۸۷).

ه. هزینه‌های کمک به ورزش و کمک به ایجاد فضاهای آموزشی

این نوع هزینه‌ها به‌طور معمول اختیاری بوده و براساس قوانین و مقررات بر شرکت تحمیل نمی‌شود. در بعضی موارد، این نوع هزینه‌ها به علت تصمیم‌های مدیران برای شرکت ایجاد می‌گردد برای نمونه، هزینه کمک به ورزش، نوعی

هزینه اختیاری بوده و هیچ قوانینی شرکت را ملزم به پرداخت آن نمی‌نماید. اما مدیر شرکت به علت کمک و یا طرفداری از تیم ورزشی این نوع هزینه را پرداخت می‌نماید و همچنین هزینه کمک به توسعه یا ایجاد فضاهای آموزشی نیز از این نوع هزینه‌ها می‌باشند (نورانی، ۱۳۸۶).

خوانایی گزارشگری مالی

کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا درباره گزارش‌های پیچیده شرکتی، بسیار سختگیرانه برخورد می‌کند. کریستوفر کاکس، رئیس وقت این کمیسیون، استفاده از معیارهای اندازه‌گیری مستقیم برای تعیین وضوح متن گزارش‌های شرکت‌ها را الزامی کرد. زیرا، عقیده داشت گزارش‌های مالی در جهت حرکت می‌کند که خواندن آن در حال دشوارتر شدن است و هدف این گزارش‌ها که پیش از این اطلاع‌رسانی به سرمایه‌گذاران بود، به نوعی تبدیل به بیمه کردن تهیه‌کنندگان این گزارش‌ها شده است (احمدی، ۱۳۹۷). همچنین، این کمیسیون توصیه کرد از آنجا که کلیه سرمایه‌گذاران توانایی فهم آسان گزارش‌های پیچیده شرکت‌ها را ندارند، شرکت‌ها باید انتشار از گزارش‌های پیچیده، طولانی و یا زائد خودداری کنند (آجینا و همکاران^۱، ۲۰۱۶). دشواری فهم یک متن علل مختلفی مانند نحو و معانی، اطلاعات پیش زمینه‌ای مخاطب، خوانا بودن متن، علایق خواننده، تصاویر و طرح‌بندی و ترکیب متن دارد (چال و دیل^۲، ۱۹۹۵). هر چند برای سنجش خوانایی یک متن ابزار و رابطه‌های متفاوتی وجود دارد اما این رابطه‌ها دقت و صحت رابطه‌های فیزیک و ریاضی را ندارد و به همه ویژگی‌های یک متن، که درک آنرا تحت تأثیر قرار می‌دهد، توجه نمی‌کند بلکه صرفاً درجه پیچیدگی زبانی متن را مشخص می‌کند (درایر^۳، ۱۹۸۴). سنجش خوانایی در حوزه‌های مختلف از جمله ارزش‌یابی کتاب‌های درسی، تحلیل ارتباطات گروهی، روزنامه‌ها و خبرگزاری‌ها، داستان‌ها، اخبار رادیو و تلویزیون، آگهی‌های تجاری، گزارش‌های سالیانه شرکت‌ها، موافقتنامه‌ها و اسناد و بیمه‌نامه‌ها به سطح سواد، سطح درک و فهم فراگیران بستگی دارد (سورین و تانکارد^۴، ۲۰۱۸).

سطح دشواری دو بعد دارد: یکی خوانایی متن و دیگری توانایی مخاطب در خواندن متن. بعد نخست مربوط به متن و ویژگی‌های آن است و امری زبانی تلقی می‌شود و بعد دوم مربوط به مخاطب و توانایی‌های وی بوده و فرازبانی است. همچنین، سطح دشواری و سادگی متن را می‌توان از طریق شاخص‌های خاص محاسبه کرد و به سطح‌بندی متون پرداخت (تجویدی، ۱۳۸۴).

متخصصان، رابطه‌ها و الگوهای خوانایی بسیاری را پیشنهاد کرده‌اند که به‌طور معمول به نام خودشان مشهور شده است. چند مورد از آن عبارت است از: چال و دیل، فرای، فلش، لافلین، گانینگ و کلوز. در این رابطه‌ها از تحلیل‌های رگرسیونی برای بررسی همبستگی بین عناصر انتخابی مانند طول جمله، طول کلمه و فرهنگ واژگان برای سنجش درجه پیچیدگی زبانی متن یا درجه خوانایی متن استفاده می‌شود (بارنت و لیوفلر^۵، ۱۹۷۹). هدف از رابطه‌های مربوط به خوانایی، تطبیق توانایی مخاطب با قابلیت درک متن است تا متن مورد نظر برای مخاطب خواناتر شود. عوامل زیادی بر خوانایی متن اثرگذار است که رابطه‌های خوانایی بسیاری از آن‌ها را در نظر نمی‌گیرد. عوامل مرتبط با متن مانند کلمات پرتکرار، میزان اقتباس، ارتباط مطالب باهم، ساختار متن و عوامل ظاهری مانند طول بند، اندازه و نوع قلم به کار رفته، تصاویر و رنگ‌های استفاده شده در متن نمونه‌هایی از مواردی است که در رابطه‌های مربوط به خوانایی در نظر گرفته نمی‌شود (سورین و تانکارد، ۲۰۱۸).

¹ Ajina & et al

² Chall & Dale

³ Dreyer

⁴ Severin & Tankard

⁵ Barnett & Leoffler

تهور مالیاتی

تهور مالیاتی بدین معناست که حتی اگر همیشه عملی غیرقانونی یا جعلی محسوب نشود، کاهش درآمد مشمول مالیات ممکن است دقیقاً مطابق مقررات نیز صورت نگیرد (بالاکریشنان و همکاران^۱، ۲۰۱۸). زمانی که یک شرکت در شرایط ورشکستگی یا اختلال مالی قرار می‌گیرد، انگیزه بیشتری برای به‌کارگیری سیاست مالیاتی متهورانه دارد (بروندولو^۲، ۲۰۰۹). در صورتی که این مورد اتفاق بیفتد، شرکت‌ها سعی می‌کنند روند واقعی دستیابی به درآمد مشمول مالیات را پنهان کنند؛ زیرا آن‌ها می‌دانند تهور مالیاتی ممکن است آنها را در دادگاه محکوم کند. در این راستا، مدیران گزارش‌های مالی پیچیده‌تری را برای ایجاد سردرگمی و پنهان کردن حقایق اساسی ایجاد می‌کنند (بلومفیلد^۳، ۲۰۰۸).

تهور مالیاتی به دامنه محدودتری از رفتارهای اجتناب مالیاتی اشاره دارد که به‌طور خاص متهورانه باشد. در واقع حمایت ضعیف‌تر قانونی از وضعیت مالیاتی شرکت، به‌طور منطقی نشان‌دهنده تهور مالیاتی آن شرکت است (اعتمادی و همکاران، ۱۳۹۵)؛ سیاست‌های متهورانه مالیاتی اغلب مدیریت کاهشی سود مشمول مالیات از طریق فعالیت‌ها و اقدامات برنامه‌ریزی مالیاتی است که می‌تواند قانونی یا غیرقانونی باشد (عبدلی و حق‌نیاز، ۱۳۹۴). تهور مالیاتی به حالتی گفته می‌شود که در آن شرکت با میزان مالیاتی به چالش می‌افتد و مالیات ابرازی شرکت تأیید نمی‌شود. چالش بزرگ در تعریف عینی تهور مالیاتی، یک نقطه تفکیک‌کننده است که در آن، رفتارهای اجتناب مالیاتی زیربنایی به دو گروه متهورانه و غیرمتهورانه تقسیم‌بندی می‌شود. این نقطه تفکیک، به گونه کلی در دیدگاه ممیز دیده می‌شود و کاملاً قضاوتی است (اعتمادی و همکاران، ۱۳۹۵). در چارچوب معرفی‌شده، مطابق پژوهش لایتز (۲۰۱۳)، آستانه «عدم تأیید» برای معاملات مرتبط با مالیات در یک حسابرسی مالیاتی، نقطه مرجعی برای تمایز انواع متهورانه و غیرمتهورانه اجتناب مالیاتی معرفی می‌شود. شرکت‌هایی که وضعیت مالیاتی آنان از سوی ممیزان مالیاتی (یا هر نهاد دیگر) با ابهام روبه‌رو شود، متهورانه پنداشته می‌شود. مزیت این معیار آن است که مشخصاً به ارزیابی و قضاوت حرفه‌ای مرتبط شده است (لایتز، ۲۰۱۳). مفهوم تهور مالیاتی (که در آن شرکت با میزان مالیاتی به چالش می‌افتد و مالیات ابرازی شرکت تأیید نمی‌شود)، به استفاده از ابهامات قانون برای کاهش مالیات پرداختی اشاره دارد. برای نمونه، یک شرکت ممکن است معامله خاصی را انجام دهد که قانون، به‌صورت شفاف درباره آن نظری نداده و یا به‌دلیل داشتن ویژگی‌های چندگانه، تعیین مالیات قابل پرداخت با تفسیر قانون ممکن باشد. در این حالت، شرکت تفسیر بهتر از حیث پرداخت مالیات کمتر را در اظهارنامه مالیاتی به کار می‌گیرد؛ اما همواره این احتمال وجود دارد که ممیز مالیاتی تفسیر دیگری داشته باشد (اعتمادی و همکاران، ۱۳۹۵).

پیشینه پژوهش

عامری و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی به بررسی تأثیر افشای داوطلبانه اطلاعات بر رابطه بین سیاست‌های مالیاتی متهورانه و عدم تقارن اطلاعاتی پرداختند و پژوهش نشان می‌دهد که بین سیاست‌های مالیاتی متهورانه و عدم تقارن اطلاعاتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. افزون بر آن، یافته‌ها بیانگر این است که افشای داوطلبانه اطلاعات بر رابطه بین سیاست‌های مالیاتی متهورانه و عدم تقارن اطلاعاتی تأثیر معناداری ندارد.

کاشانی‌پور و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی ارتباط سیاسی، راهبری شرکتی و تهور مالیاتی پرداختند و بررسی یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که برقراری ارتباط سیاسی با دولت تأثیر مثبت و معنادار و وجود اعضای هیئت‌مدیره مستقل و

¹ Balakrishnan et al

² Brondolo

³ Bloomfield

میزان مالکیت سهامداران نهادی، تأثیر منفی و معنادار بر تهور مالیاتی دارند. همچنین اعضاء هیئت مدیره مستقل و میزان مالکیت سهامداران نهادی، رابطه مثبت بین ارتباط سیاسی و تهور مالیاتی را کاهش می دهند.

خانی معصوم آبادی و رجب‌دری (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی رابطه ناخوانایی گزارش‌های مالی و سیاست متهورانه مالیاتی با استفاده از سیستم معادلات همزمان پرداختند و یافته‌ها نشان داد که با افزایش خوانایی گزارش‌های مالی، سیاست مالیاتی متهورانه کاهش می‌یابد. همچنین، با افزایش سطح سیاست مالیاتی متهورانه، خوانایی گزارش‌های مالی کاهش خواهد یافت. در نتیجه، در راستای شفافیت و خوانایی بیشتر و همچنین، کنترل سیاست مالیاتی متهورانه، توجه بیشتر به این دو متغیر توسط نهادهای ناظر و سرمایه‌گذاران ضروری است.

بائر و همکاران^۱ (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی تأمین مالی و تهور مالیاتی پرداختند و نتایج نشان داد که شرکت‌های چینی از طریق ایجاد شبکه‌ای از وام‌های بین شرکتی برنامه‌ریزی مالیاتی متهورانه خود را در راستای کاهش هزینه مالیات اجرایی می‌کنند.

بالاکریشنان و همکاران^۲ (۲۰۱۸)، در پژوهشی به بررسی سیاست‌های مالیاتی و شفافیت محیط اطلاعاتی پرداختند و نشان دادند که سیاست‌های مالیاتی متهورانه باعث کاهش شفافیت محیط اطلاعاتی شرکت‌ها از سه منظر خطای پیش‌بینی تحلیل‌گر، عدم تقارن اطلاعاتی و کیفیت سود شود؛ بدین صورت که افزایش در سیاست‌های مالیاتی متهورانه موجب افزایش خطای پیش‌بینی تحلیل‌گر و عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش کیفیت سود می‌شود.

عبدالوهاب و همکاران (۲۰۱۷)، در پژوهشی به بررسی نقش راهبری شرکتی بر رابطه ارتباط سیاسی و تهور مالیاتی پرداختند و در ارتباط با نقش راهبری شرکتی بر رابطه بین ارتباط سیاسی و تهور مالیاتی دو دیدگاه وجود دارد. از یک سو، راهبری شرکتی باید تأثیر ارتباط سیاسی بر تهور مالیاتی را کاهش دهد و از سوی دیگر اگر بُعد شخصیتی ارتباط سیاسی (روابط غیررسمی بین شرکت و سیاستمداران) جایگزین بعد سیاسی شود، راهبری شرکتی قادر به کاهش نقش ارتباط سیاسی در رابطه با تهور مالیاتی نیست.

بلانکو و دئول (۲۰۱۷)، در پژوهشی به بررسی تأثیر ناخوانایی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی شرکت‌ها بر احتمال گزارشگری متقلبانانه پرداختند و یافته‌های پژوهش آنان نشان داد شرکت‌های دارای گزارش‌های مالی با ناخوانایی و قابلیت مقایسه کمتر، احتمالاً بیشتر از سایر شرکت‌ها به ارتکاب تقلب در صورت‌های مالی اقدام می‌کنند.

هالیویی و همکاران^۳ (۲۰۱۶)، در پژوهشی به بررسی استقلال هیئت مدیره و تهور مالیاتی پرداختند و در واقع اعضاء هیئت مدیره مستقل تمایل بیشتری برای حمایت از منافع سهامداران در برابر فرصت‌طلبی مدیریت دارند؛ زیرا سهامداران از فعالیت‌های تهور مالیاتی که برای آنان منفعتی به همراه نداشته باشد پرهیز می‌کنند.

کیم و ژانگ^۴ (۲۰۱۶)، در پژوهشی به رابطه بین ارتباط سیاسی و تهور مالیاتی پرداختند و دریافتند که شرکت‌های دارای ارتباط سیاسی با دولت از فعالیت‌های مالیاتی متهورانه‌تری استفاده می‌کنند. آنان در این رابطه دلایلی را ارائه می‌دهند از جمله اینکه: ۲) شرکت‌های دارای ارتباط سیاسی به واسطه ارتباط خود با سیاستمداران احتمال کمتری برای کشف فعالیت‌های تهور مالیاتی دارند؛ ۲) برای شفافیت اطلاعات، فشار بازار کمتری را متحمل می‌شوند؛ ۳) ارتباط سیاسی می‌تواند سبب کاهش هزینه سیاسی از تهور مالیاتی شود و ۴) شرکت‌های دارای ارتباط سیاسی ریسک‌پذیری بالاتری دارند.

فرضیه پژوهش

¹ Bauer & et al
² Balakrishnan & et al
³ Halioui
⁴ Kim & Zhang

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش و همچنین به منظور دستیابی به اهداف پژوهش، فرضیه‌های ذیل ارائه می‌گردد.

✓ هزینه‌های سیاسی بر تهور مالیاتی تأثیر معناداری دارد.

✓ خوانایی گزارشگری مالی بر تهور مالیاتی تأثیر معناداری دارد.

الگوی پژوهش از نوع رگرسیون چندگانه است. بنابراین، مدل زیر برای انجام آزمون فرضیه انتخاب شده است:
معادله (۱).

$$TA_{it} = \beta_0 + \beta_1 CI_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

معادله (۱).

$$TA_{it} = \beta_0 + \beta_1 READ_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در معادله فوق به ترتیب:

TA شاخص تهور مالیاتی شرکت i در سال t؛

READ شاخص خوانایی گزارشگری مالی شرکت i در سال t؛

CI شاخص هزینه‌های سیاسی شرکت i در سال t؛

SIZE شاخص اندازه شرکت i در سال t؛

LEV شاخص اهرم مالی شرکت i در سال t؛

نحوه اندازه‌گیری متغیرها به شرح جدول (۱) است:

جدول (۱): نحوه اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

نام متغیر	نوع متغیر	نحوه اندازه‌گیری
هزینه‌های سیاسی	وابسته	مجموع فروش شرکت / مجموع دارایی‌های ثابت شرکت
خوانایی گزارشگری مالی	مستقل	(میانگین تعداد کلمات در هر جمله + درصد کلمات پیچیده) / ۴ = شاخص فوگ
تهور مالیاتی	وابسته	از تفاوت دفتری مالیات برای اندازه‌گیری تجربی تهور مالیاتی استفاده شده که به منظور همگن سازی، بر کل دارایی‌ها تقسیم شده است. تفاوت دفتری مالیات از تفاوت سود حسابداری قبل از کسر مالیات و سود مشمول مالیات به دست می‌آید. سود مشمول مالیات شرکت نیز از راه تقسیم مالیات شرکت بر نرخ مالیات شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران محاسبه می‌شود.
اندازه شرکت	کنترلی	Ln (تعداد سهام × قیمت سهام)
اهرم مالی	کنترلی	تقسیم بدهی‌ها به کل دارایی‌ها

روش شناسی پژوهش

با توجه به این که داده‌ها مربوط به اطلاعات شرکت‌های واقعی بوده و نتایج آن می‌تواند راه‌گشای تصمیم‌های فعالان بازار سرمایه قرار گیرد از این رو پژوهش کاربردی محسوب می‌گردد. از طرف دیگر به دلیل این که رابطه علی و معلولی بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش مورد بررسی قرار خواهد گرفت، لذا از لحاظ انجام، علی پس از وقوع است. از لحاظ نحوه اجرا توصیفی و از لحاظ ارتباط بین متغیرها از نوع همبستگی است. و از نوع جمع‌آوری داده‌ها از نوع پژوهش‌های کمی و از لحاظ زمان اجرا گذشته‌نگر و همچنین منطق اجرا استقرایی می‌باشد. مقیاس اندازه‌گیری داده‌های جمع‌آوری شده، مقیاس نسبی است. مقیاس نسبی دارای کلیه ویژگی‌های مقیاس‌های فاصله‌ای، ترتیبی و اسمی است.

مقیاس نسبی، دقیق‌ترین مقیاس اندازه‌گیری است. این مقیاس دارای ارزش صفر حقیقی می‌باشد. یعنی نقطه‌ای در مقیاس که نمایانگر فقدان کامل ویژگی مورد اندازه‌گیری است.

جامعه پژوهش حاضر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی سال ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ که بالغ بر ۸۰۰ سال شرکت است، در نظر گرفته شده است. در این پژوهش از حذف سیستماتیک جهت انتخاب نمونه‌ها استفاده شده است.

با توجه به محدودیت‌ها ۱۶۰ شرکت به عنوان نمونه‌ی پژوهش مورد استفاده قرار گرفتند.

به‌طور کلی اطلاعات و داده‌های این پژوهش با استفاده از دو روش کتابخانه‌ای و اسناد سازمانی گردآوری شده است.

یافته‌های پژوهش

توصیف اطلاعات گردآوری شده یکی از فرآیندهای پژوهش در بخش تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش است که گزارش آنها در پژوهش، مهم است. داده‌های پژوهش با استفاده از منابع اطلاعاتی دست دوم گردآوری و دسته‌بندی شده است. توصیف اطلاعات و داده‌های آماری با توجه به مقیاس‌های اندازه‌گیری انتخاب می‌گردد. بنابراین در این بخش در مورد ویژگی‌های نمونه آماری و شاخص‌های مربوط به صورت‌های مالی اعضای نمونه آماری بحث و بررسی صورت گرفته است که در ادامه به آنها در دو بخش جداگانه پرداخته شده است.

به‌طور کلی، روش‌هایی را که به‌وسیله آنها می‌توان اطلاعات جمع‌آوری شده را پردازش کرده و خلاصه نمود، آمار توصیفی می‌نامند. لازم به ذکر است که پس از حذف داده‌های پرت و مرتب‌سازی داده‌ها، تعداد شرکت-سال‌های متغیرهای پژوهش با اندکی کاهش مواجه شده است.

جدول (۲): شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

متغیرهای پژوهش	نماد	تعداد سال - شرکت	میانگین	میان	انحراف معیار	بیشینه	کمینه
تهور مالیاتی	TA	۸۰۰	۰/۲۳۷	۰/۲۱۳	۰/۱۵۵	۰/۵۹۹	۰/۰۸۱
هزینه‌های سیاسی	CI	۸۰۰	۰/۴۳۵	۰/۳۱۰	۰/۱۸۷	۰/۸۱۶	۰/۰۴۹
خوانایی گزارشگری مالی	READ	۸۰۰	۱۳/۶۰۱	۱۲/۷۵	۰/۷۹۳	۲۰/۳۱۰	۷/۴۶۲
اندازه شرکت	SIZE	۸۰۰	۱۱/۴۷	۱۱/۳۳	۱/۵۸۷	۱۳/۵۵	۶/۴۱۳
اهرم مالی	LEV	۸۰۰	۰/۳۵۸	۰/۳۵۱	۰/۱۱۳	۰/۵۶۴	۰/۰۴۶

در مطالعه حاضر روش برآورد مدل براساس داده‌های تابلویی است. این روش تلفیقی از اطلاعات سری زمانی (۱۳۹۸-۱۴۰۲) و داده‌های مقطعی ۱۶۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار می‌باشد. تمامی ارقام محاسبه شده برای هر یک از متغیرهای مدل بر حسب میلیون ریال می‌باشد. برنامه‌ی نرم‌افزاری مورد استفاده در این پژوهش، برنامه نرم‌افزاری ایویوز می‌باشد. مدل‌های برآورد شده با توجه به فرضیه‌های ارائه شده به صورت مدل رگرسیون چندمتغیره ارائه شده‌اند.

تعیین نوع آزمون و روش تجزیه و تحلیل

برای تعیین روش به کارگیری داده‌های ترکیبی و تشخیص همگن یا ناهمگن بودن آنها از آزمون چاو و آماره F لیمر استفاده شده است.

جدول (۳): نتایج آزمون چاو، جهت تشخیص همگن یا ناهمگن بودن مقاطع

آزمون مدل	F	احتمال آماره F	نتیجه آزمون چاو
مدل اول	۱۶/۶۹۰	۰/۰۰۰۰	H0 رد می‌شود

مدل دوم	۱۳/۶۷۸	۰/۰۰۰۰	H0 رد می‌شود
---------	--------	--------	--------------

همان‌گونه که در جدول (۳)، دیده می‌شود، نتیجه آزمون چاو، نشان می‌دهد که احتمال به‌دست آمده برای آماره F در مدل اول و دوم پژوهش کمتر از ۵ درصد است، بنابراین برای آزمون این مدل، داده‌ها به‌صورت تابلویی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

آزمون هاسمن

در این آزمون از آماره چپ‌دو با K درجه آزادی استفاده می‌شود اگر چپ‌دو بدست آمده از مقدار جدول بیشتر بود، فرضیه H0 مبنی بر تصادفی بودن رد می‌شود و فرضیه آثار ثابت پذیرفته می‌شود.

جدول (۴): نتایج آزمون هاسمن، جهت تشخیص استفاده از اثرات ثابت یا تصادفی

آزمون مدل	مقدار آماره	احتمال آماره	نتیجه آزمون
مدل اول	۴۳/۲۳۱	۰/۰۰۰۰	اثرات ثابت
مدل دوم	۳۴/۰۹۸	۰/۰۰۰۰	اثرات ثابت

در این آزمون H0 بر مدل پانل دیتا با اثرات تصادفی و فرضیه مقابل بر مدل پانل دیتا با اثرات ثابت دلالت دارد. اگر آماره آزمون هاسمن بزرگ‌تر از مقادیر بحرانی‌اش و یا آماره احتمال آن (prob) کوچک‌تر از ۵ درصد باشد H0 رد و استفاده از مدل اثرات ثابت پذیرفته می‌شود. طبق نتایج حاصل از آزمون هاسمن برای مدل اول و دوم پژوهش، با توجه به اینکه در آزمون خطای ۵ درصد میزان آماره هاسمن برای مدل‌های پژوهش به ترتیب (۴۳/۲۳۱) و (۳۴/۰۹۸) شده است و از طرفی میزان سطح معناداری کمتر از ۵ درصد است، لذا H0 رد می‌شود. رد H0 نشان می‌دهد که روش اثرات تصادفی ناسازگار می‌باشد و بایستی از روش اثرات ثابت استفاده شود.

بررسی فرضیه پژوهش

فرضیه اول

هزینه‌های سیاسی بر تهور مالیاتی تأثیر معناداری دارد.
مدل رگرسیونی برای فرضیه به‌شرح زیر است:

$$TA_{it} = \beta_0 + \beta_1 CI_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

جدول (۵): نتایج آزمون فرضیه اول

نام متغیر	نماد متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره t	Prob.
مقدار ثابت	C	۰/۴۸۶	۰/۱۱۲	۴/۳۳۲	۰/۰۰۰۰
هزینه‌های سیاسی	$\beta_1(CI)$	۰/۳۶۰	۰/۱۲۲	۲/۹۴۲	۰/۰۰۰۰
اندازه شرکت	$\beta_2(SIZE)$	۰/۲۰۰	۰/۰۵۲	۳/۸۱۷	۰/۰۰۰۰
اهرم مالی	$\beta_3(LEV)$	۰/۳۹۳	۰/۰۸۹	۴/۴۱۵	۰/۰۰۰۷
آماره F					
سطح معناداری (Prob.)					
آماره دوربین واتسون					
ضریب تعیین (R2)					
ضریب تعیین تعدیل شده (AdjR2)					
				۱۱/۷۰۰	(۰/۰۰۰)
				۱/۹۶۸	
				۰/۷۳۲	
				۰/۷۱۰	

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج آزمون مدل پژوهش، سطح معناداری آماره F (۰/۰۰۰) کمتر از سطح خطا بوده و کل مدل رگرسیونی معنادار است. آماره دوربین واتسون (۱/۸۹۲) در فاصله بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد بنابراین همبستگی بین اجزای خطای مدل وجود ندارد. با توجه به پایین بودن سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب β_1 نتایج آزمون نشان می‌دهد هزینه‌های سیاسی بر تهور مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. بنابراین H_0 پژوهش را می‌توان در سطح خطای ۵ درصد رد کرد. همچنین سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب β_2 نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اندازه شرکت بر تهور مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد و سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب β_3 نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اهرم مالی بر تهور مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که متغیرهای وارد شده در رگرسیون توانسته‌اند ۷۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند.

فرضیه دوم

خوانایی گزارشگری مالی بر تهور مالیاتی تأثیر معناداری دارد.
مدل رگرسیونی برای فرضیه به شرح زیر است:

$$TA_{it} = \beta_0 + \beta_1 READ_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

جدول (۶): نتایج آزمون فرضیه دوم

نام متغیر	نماد متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره t	Prob.
مقدار ثابت	C	۰/۴۴۵	۰/۱۳۶	۳/۲۷۵	۰/۰۰۰۰
خوانایی گزارشگری مالی	β_1 (READ)	-۰/۵۷۱	۰/۱۷۹	-۳/۱۸۳	۰/۰۰۰۰
اندازه شرکت	β_2 (SIZE)	۰/۲۰۰	۰/۰۵۶	۳/۵۶۹	۰/۰۰۰۰
اهرم مالی	β_3 (LEV)	۰/۲۶۳	۰/۰۸۹	۲/۹۵۲	۰/۰۰۰۰
آماره F					
سطح معناداری (Prob.)					
آماره دوربین واتسون					
ضریب تعیین (R2)					
ضریب تعیین تعدیل شده (AdjR2)					
				۱۰/۹۵۲	(۰/۰۰۰)
				۱/۶۸۵	
				۰/۶۸۲	
				۰/۶۵۲	

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج آزمون مدل پژوهش، سطح معناداری آماره F (۰/۰۰۰) کمتر از سطح خطا بوده و کل مدل رگرسیونی معنادار است. آماره دوربین واتسون (۱/۶۸۵) در فاصله بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد بنابراین همبستگی بین اجزای خطای مدل وجود ندارد. با توجه به پایین بودن سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب β_1 نتایج آزمون نشان می‌دهد خوانایی گزارشگری مالی بر تهور مالیاتی تأثیر منفی و معناداری دارد. بنابراین H_0 پژوهش را می‌توان در سطح خطای ۵ درصد رد کرد. همچنین سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب β_2 نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اندازه شرکت بر تهور مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد و سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب β_3 نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اهرم مالی بر تهور مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که متغیرهای وارد شده در رگرسیون توانسته‌اند ۶۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند.

نتیجه‌گیری کلی

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر هزینه‌های سیاسی و خوانایی گزارشگری مالی بر تهور مالیاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی سال ۱۳۹۸ الی ۱۴۰۲ است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیه نشان داد که هزینه‌های سیاسی بر تهور مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. در تفسیر این نتیجه باید بیان نمود که با توجه به این که کشور ایران از جمله کشورهایی است که حضور دولت در صنایع مختلف آن مشهود است و بسیاری از صنایع زیر نظر دولت مشغول به فعالیت هستند و اعمال کنترل‌های دولت بر سیاست‌های مالی و عملیاتی آن‌ها دیده می‌شود که این مسأله باعث افزایش تهور مالیاتی به دلیل دخالت‌های دولت خواهد شد.

خوانایی گزارشگری مالی بر تهور مالیاتی تأثیر منفی و معناداری دارد. در تفسیر این نتیجه باید بیان نمود که اطلاعات پیچیده‌ای که برای رفع نیازهای استفاده‌کنندگان مربوط تلقی می‌شود، نباید به بهانه این که درک آن برای برخی از استفاده‌کنندگان مشکل است، از صورت‌های مالی حذف شود؛ گرچه این‌گونه اطلاعات نیز باید تا حد امکان به‌گونه‌ای ساده ارائه شود. کیفیت گزارشگری مالی فقط در قالب اعداد بیان نمی‌شود و شامل متن نیز هست. بر این اساس، هرچه خوانایی صورت‌های مالی بیشتر باشد، کیفیت آن افزایش می‌یابد؛ در نتیجه به درک بهتر سرمایه‌گذاران منجر می‌شود. با افزایش خوانایی گزارش‌های مالی، سیاست مالیاتی متهورانه کاهش می‌یابد. همچنین، با افزایش سطح سیاست مالیاتی متهورانه، خوانایی گزارش‌های مالی کاهش خواهد یافت.

به سرمایه‌گذاران و تحلیل‌گران مالی پیشنهاد می‌شود تا در تجزیه و تحلیل اطلاعات صورت‌های مالی، رابطه میان خوانایی گزارشگری مالی و تهور مالیاتی را در الگوهای تصمیم‌گیری خود مد نظر قرار دهند و توجه داشته باشند احتمال وقوع گزارشگری متقلبانانه در شرکت‌هایی بیشتر است که گزارش‌های مالی پیچیده و دشوارتری دارند. همچنین، به سازمان بورس و اوراق بهادار تهران نیز پیشنهاد می‌شود با ایجاد راهکارهایی برای افزایش خوانایی گزارشگری مالی شرکت‌ها از جمله الزام شرکت‌ها به ارائه فایل WORD گزارش‌ها و استفاده از جمله‌های ساده‌تر در متن گزارش‌های مالی، در راستای محدود ساختن رفتار فرصت‌طلبانه مدیران و کاهش احتمال وقوع گزارشگری متقلبانانه شرکت‌ها گام بردارند. علاوه بر این، به مؤسسات حسابرسی پیشنهاد می‌شود در ارزیابی‌های خود از سطح ریسک شرکت صاحبکار و برنامه‌ریزی عملیات و حجم آزمون‌های حسابرسی در کنار سایر عوامل، به خوانایی و فهم‌پذیر بودن گزارش‌های مالی شرکت‌ها نیز توجه داشته باشند.

منابع

- ✓ ابراهیمی، سید کاظم، بهرامی‌نسب، علی، حسن زاده، مهدی، (۱۳۹۶)، واکاوی کیفیت گزارشگری مالی و اجتناب مالیاتی در پرتو مالکیت دولتی و ارتباطات سیاسی، مدیریت سازمان‌های دولتی، دوره ۵، شماره ۲، صص ۶۱-۷۶.
- ✓ احمدی، آمنه، (۱۳۹۷)، رابطه بین مدیریت سود و خوانایی گزارش سالانه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، دانشکده علوم اجتماعی.
- ✓ اشرف‌زاده، سیدحمیدرضا، مهرگان، نادر، (۱۳۸۷)، اقتصادسنجی پانل دیتا، انتشارات دانشگاه تهران.
- ✓ اعتمادی، حسین؛ سپاسی، سحر و ساری، محمدعلی، (۱۳۹۵)، چارچوب مفهومی طرح‌ریزی مالیات شرکتی، مجله پژوهش حسابداری، دوره ۶، شماره ۱، صص ۶۱-۸۰.
- ✓ باباجانی، جعفر، عبدی، مجید، (۱۳۹۲)، رابطه حاکمیت شرکتی و سود مشمول مالیات شرکت‌ها، پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره ۲، شماره ۸.
- ✓ بهارمقدم، مهدی، امینی‌نیا، میثم، (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین تمرکز مالکیت و جسورانه بودن مالیات، پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره ۶، شماره ۴، صص ۳۳-۳۶.

- ✓ پورحیدری، امید، همتی، داوود، (۱۳۸۳)، بررسی قراردادهای بدهی، هزینه‌های سیاسی، طرح پاداش و مالکیت بر مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۱، شماره ۳۶.
- ✓ تجویدی، غلامرضا، (۱۳۸۴)، رده‌شناسی متن، سطح دشواری متن و ترجمه: رهیافتی برای انتخاب متون ترجمه، مطالعات ترجمه، شماره ۱۲.
- ✓ جهانخانی، علی، پارسائیان، علی، (۱۳۸۹)، مدیریت مالی، انتشارات سمت.
- ✓ خانی معصوم آبادی، ذبیح اله، رجب دری، حسین، (۱۳۹۸)، رابطه ناخوانایی گزارش‌های مالی و سیاست متهورانه مالیاتی با استفاده از سیستم معادلات همزمان، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره ۱۱، شماره ۱، صص ۴۱-۵۴.
- ✓ رضائی پیتته نوئی، یاسر، صفری گرایلی، مهدی، (۱۳۹۷)، خوانایی گزارشگری مالی و احتمال گزارشگری مالی متقلبانه، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره ۱۰، شماره ۴، صص ۴۳-۵۸.
- ✓ سرمد، زهره، بازرگان، عباس، حجازی، الهه، (۱۳۸۴)، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، انتشارات آگه، تهران.
- ✓ عامری، حسین، کامیابی، یحیی، ملکیان کله بستنی، اسفندیار، (۱۴۰۰)، بررسی تأثیر افشای داوطلبانه اطلاعات بر رابطه بین سیاست‌های مالیاتی متهورانه و عدم تقارن اطلاعاتی، مجله دانش حسابداری، دوره ۱۲، شماره ۲، صص ۴۹-۶۵.
- ✓ عزتی، مرتضی، داورزنی، زهره، (۱۳۷۶)، روش تحقیق در علوم اجتماعی، تهران. انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
- ✓ علی خانی، سمیرا، (۱۳۹۶)، بررسی ارتباط بازده با سطح خوانایی گزارش‌های پیش بینی سود و گزارش‌های حسابرسی آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اداری، دانشگاه فردوسی، مشهد.
- ✓ کمالی منفرد، شیما، علی‌احمدی، سعید، (۱۳۹۶)، تأثیر توانایی مدیریت بر اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت با استفاده از روش تحلیل پوششی داده‌ها. دانش حسابداری، دوره ۸، شماره ۱، صص ۱۳۵-۱۵۴.
- ✓ نمازی، محمد، حلاج، محمد، ابراهیمی، شهلا، (۱۳۸۸)، تأثیر مالکیت نهادی بر عملکرد مالی گذشته و آتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، مجله حسابداری دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، دوره ۱۶، شماره ۴، صص ۱۱۳-۱۳۰.
- ✓ فیروزی، رحیم، (۱۳۸۷)، بررسی هزینه‌های سیاسی در شرکت‌های مازندران و راه‌کارهای تعدیل این هزینه‌ها، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه مازندران.
- ✓ نورانی، حسین، (۱۳۸۶)، تأثیر هموار سازی سود بر بازده شرکت‌ها، مجله حسابدار، شماره ۱۸۶.
- ✓ نیک‌کار، جواد، محمدی، اسلام، (۱۳۹۸)، تأثیر استراتژی شرکت، هزینه‌های سیاسی و قدرت مدیریت بر به موقع بودن گزارشگری مالی، پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره ۱۱، شماره ۴، صص ۸۷-۱۱۰.
- ✓ نیکومرام، هاشم، بنی مهد، بهمن، رهنمای رودپشتی، فریدون، کیائی، علی، (۱۳۹۲)، دیدگاه اقتصاد سیاسی و مدیریت سود، فصلنامه حسابداری مدیریت، دوره ۶، شماره ۱۸، صص ۳۱-۴۳.
- ✓ Abdul Wahab, E.A., Ariff, A.M., Madah Marzuki, M., Mohd Sanusi, Z. (2017). Political connections, corporate governance, and tax aggressiveness in Malaysia. *Asian Review of Accounting*, 25(3), 424-451.
- ✓ Blanco, B., and Dhole, S. (2017). Financial Statement Comparability, Readability and Accounting Fraud. AFAANZ Conference, Working Paper, https://www.afaanz.org/openconf/2017/modules/request.php?module=oc_progra&action=summary.php&id=4
- Chan, K., Chan, L., Jegadeesh, N. & Lakonishok, J. (2013). Earnings quality and Stock Returns, *Journal of business*, forthcoming.

- ✓ Cong Wang, Ryan J. Wilson, Shuran Zhang, & Hong Zou. (2021). Political costs and corporate tax avoidance: Evidence from sin firms, *Journal of Accounting and Public Policy* Available online 24 May 2021, 106861.
- ✓ Watts, R. & Zimmerman, J. (1986). Agency problems, auditing and the theory of the firm, some evidence", *Journal of Law and Economics*, Volume 26, Issue 3, pp613.